

απόψεις

Ο κορωνοϊός και η απόφαση του γερμανικού δικαστηρίου για την ποσοτική χαλάρωση

Μέσα στην αναμμουμπούλα των ημερών του κορωνοϊού, έσκασε σαν βόμβα και η απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, με την οποία το ανώτατο εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) υπερέβη την εξουσία της, με το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης που εφάρμοσε κατά τα τελευταία χρόνια, αγοράζοντας εν γένει κρατικά ομόλογα ύψους περίπου 2 τρις ευρώ. Περαιτέρω, έθεσε στην ΕΚΤ προθεσμία τριών μηνών για να επικαλεστεί και αποδείξει ότι το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης που αυτή χρησιμοποίησε ήταν αναγκαίο και αναλογικό. Υπάρχει δε ο κίνδυνος, αν η ΕΚΤ δεν αποδείξει την αναγκαιότητα και αναλογικότητα, η Γερμανική Κεντρική Τράπεζα να πρέπει να αντιμετωπίσει έως και το ενδεχόμενο εξόδου της από το πρόγραμμα, με πώληση των ομολόγων που κατέχει. Η δικαστική αυτή απόφαση προκάλεσε μεγάλη έκπληξη και μια ευρεία ανησυχία για το αναγγελθέν πρόγραμμα της ποσοτικής χαλάρωσης που επιχειρεί να αναπτύξει η ΕΚΤ ως μέσο ενίσχυσης των κρατικών οικονομιών, κατά την περίοδο του κορωνοϊού.

Κατά τις μέχρι σήμερα πληροφορίες που έχουν διαρρεύσει για την εν λόγω απόφαση, με αυτή τέθηκαν δύο μεγάλα ζητήματα.

Το πρώτο αφορά στη σχέση μεταξύ της αρχής της εθνικής κυριαρχίας των επιμέρους κρατών - μελών και της αρχής της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου. Οι αρμοδιότητες των ευρωπαϊκών οργάνων έλκουν τη νομιμοποίησή τους και ακολούθως την εξουσία τους από την εκούσια παραχώρηση κυριαρχικής εξουσίας των επιμέρους κρατών - μελών (δοτή αρμοδιότητα). Τα επιμέρους, όμως, κράτη - μέλη διακρατούν την ανώτατη εξουσία, την οποία και δεν παραχωρούν, ενώ οι επιμέρους παραχωρήσεις θα πρέπει δημοκρατικά να νομιμοποιούνται από κοινοβουλευτικές αποφάσεις. Αν λείπει κοινοβουλευτική απόφαση, δεν νομιμοποιείται η παραχώρηση της κυριαρχικής εξουσίας άσκησης οικονομικής πολιτικής και κατά συνέπεια η τυχόν άσκησή της από ευρωπαϊκό όργανο (ΕΚΤ) παραμένει χωρίς δημοκρατική νομιμο-

ποίηση. Καθώς, κάθε εθνική Βουλή είναι το άμεσα υπόλογο σε λαϊκό έλεγχο, όργανο άσκησης κρατικής εξουσίας. Κατά δε το γερμανικό δικαστήριο, το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης μάλλον εντέλει συνιστά άσκηση οικονομικής και όχι στενά νομισματικής πολιτικής που αποτελεί αρμοδιότητα της ΕΚΤ. Και συνιστά οικονομική και στενά νομισματική πολιτική, κυρίως διότι η ΕΚΤ αγόραζε κρατικά (και όχι ιδιωτικά) ομόλογα και έτσι επηρέαζε τις αποδόσεις αυτών, δημιουργώντας την πεποίθηση της μη έκθεσης σε κίνδυνο, των επιμέρους εθνικών οικονομιών.

Το δεύτερο ζήτημα που φαίνεται να τέθηκε με την εν λόγω απόφαση αφορά στον προσδιορισμό του ρόλου του δικαστή και στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελέγχου του. Με άλλα λόγια, στον προσδιορισμό των ορίων δικαστικού ελέγχου μεταξύ νομιμότητας και σκοπιμότητας. Είχε ο Γερμανός δικαστής αρμοδιότητα να ελέγξει, αν η ΕΚΤ επέλεξε τα ορθά εργαλεία για να αντιμετωπίσει την κρίση των προηγούμενων ετών; Μπορεί το δικαστήριο να κρίνει, αν ο στόχος που επέλεξε η ΕΚΤ να εξυπηρετήσει με το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, σε σχέση με τους επιμέρους όρους του προγράμματος αυτού, τυχόν παραβιάζει ή όχι την αρχή της αναλογικότητας; Μπορεί το δικαστήριο να επεμβαίνει στην επιλογή των εργαλείων που χρησιμοποιεί η ΕΚΤ για την επιδίωξη των σκοπών που αυτή επιλέγει, μέσω του μηχανισμού της στάθμισης; Και ποια είναι τα όρια μεταξύ του ελέγχου νομιμότητας και αυτού της σκοπιμότητας, κατά τη στάθμιση αυτή;

Είναι βέβαιο ότι ο νομικός κόσμος της ΕΕ καθώς και των επιμέρους κρατών - μελών της θα ασχοληθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα με την απόφαση αυτή και τις πιθανές της συνέπειες. Όμως, η πολιτική ηγεσία της ΕΕ καθώς και οι πολιτικές ηγεσίες των επιμέρους κρατών - μελών οφείλουν να αντιδράσουν γρήγορα, άμεσα και αποτελεσματικά. Θεμέλιο του ευρωπαϊκού εγχειρήματος ήταν και είναι η δημοκρατική του νομιμοποίηση. Η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη πηγάζει ακριβώς από τη δημοκρατική αρχή. Συνιστά ή πάντως θα πρέπει να συνιστά την έκφραση μιας κοινής συνισταμένης των ουσιαστικών συνταγματικών θεμελίων της κρατικής οργάνωσης των επιμέρους κρατών - μελών. Αν, λοιπόν, δεν βρεθεί αποτελεσματικός τρόπος, ώστε να είναι δυνατή η λήψη μέτρων αποτροπής υφιστάμενου και ενεργούς -απρόβλεπτου και αιφνίδιου συχνά- κινδύνου, τότε η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη κινδυνεύει. Και προφανώς, ο τρόπος αυτός θα πρέπει να συγκεντρώνει τη μέγιστη δυνατή δημοκρατική νομιμοποίηση. Άλλως, ζητήματα όπως το προσφυγικό, τα ευρωπαϊκά σύνορα και η προστασία τους, η προστασία της ευρωπαϊκής οικονομίας, η αντιμετώπιση του κορωνοϊού και άλλα εξίσου σοβαρά και συχνά απρόβλεπτα και αιφνίδια προβλήματα και προκλήσεις, δεν θα αντιμετωπιστούν αλληλέγγυα ούτε και αποτελεσματικά. Και αν αυτό δεν συμβεί, τότε το ευρωπαϊκό οικοδόμημα θα έχει υποστεί ένα επικίνδυνο ρήγμα στα θεμέλιά του.

Ασπασία Μάλλιου